

УДК 336.1

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-1\(26\)-17-29](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-1(26)-17-29)

Амосов Олег Юрійович,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії та фінансів, Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, 61000, м. Харків, Московський проспект, 75, тел.: +38 (050) 237 97 25, e-mail: amosovoleg@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8718-6343>

Амосов Олег Юрьевич,

доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой экономической теории и финансов, Харьковский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины, 61000, г. Харьков, Московский проспект, 75, тел.: +38 (050) 237 97 25, e-mail: amosovoleg@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8718-6343>

Amosov Oleg Yuriyovych,

Doctor of Economics, Professor, Head of Economic Theory and Finances Department, Kharkiv Regional Institute of Public Administration National Academy of Public Administration attached to the Office of the President of Ukraine, 61075, Kharkiv, Moskovsky ave., 75, +38 (050) 237 97 25, e-mail: amosovoleg@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8718-6343>

Гавкалова Наталія Леонідівна,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, 61166, г. Харків, просп. Науки, 9а, тел.: +38 (050) 622 61 48, e-mail: ngavl@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1208-9607>

Гавкалова Наталья Леонидовна,

доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой государственного управления, публичного администриро-

вання и региональной экономики, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця, 61166, г. Харьков, просп. Науки, 9а, тел.: +38 (050) 622 61 48, e-mail: ngavl@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1208-9607>

Gavkalova Nataliia Leonidivna,

Doctor of Economics, Professor, Head of Public Administration and Regional Economy Department, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, 61166, Kharkiv, Nauky ave., 9-a +38 (050) 622 61 48, e-mail: ngavl@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1208-9607>

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ТА АРХЕТИПІКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Анотація. Визначено сучасні тенденції, що відбуваються в суспільстві в цілому та в публічному управлінні під впливом інституційних чинників та архетипів. Окреслено хід процесів модернізації та постмодернізації, проаналізовано еволюцію наукових підходів. Запропоновано постмодернізацію розглядати як процес, що забезпечує еволюційну трансформацію від традиційного до постмодернового суспільства, яка зумовлена існуючими архетипами та укладається в контекст інституціоналізму, що визначає необхідність якісних перетворень в сучасному суспільстві. Досліджено вплив інституціоналізму на суспільні процеси у взаємозв'язку з суспільними архетипами: інститути об'єднує те, що вони виникли в результаті розвитку суспільства і втілюють традиції та звичаї, норми поведінки і переважні напрями думок людей, тобто архетипні елементи. Визначено інститути в їх багатоаспектності, представлено, у зв'язку з цим, архетипи за їх різновидами. Аргументовано, що інституціоналізм є науковою основою публічного управління. З'ясовано особливості державного управління та публічного адміністрування, визначено необхідність щодо суспільних трансформацій у напрямі підтримки публічного управління. Визначено моделі взаємодії та соціальних сегментів, які створюють підстави для солідаристичного та громадянського суспільства, консорцій, конвіксій та правової соціальної держави. Зазначено, що модель публічного управління базується на моделі людини, та з'ясовано, що в основі поведінки людини формуються звички, принципи поведінки, які мають архетипну природу та закріплюються у вигляді інститутів. Взаємозв'язок інституціоналізму та архетипіки в публічному управлінні створюють підстави для його дієвості та дають змогу його розглядати як інструмент розвитку суспільства, здатний забезпечити діалог між владою, бізнесом та громадянином.

Ключові слова: інституціоналізм, архетипи, модернізація, публічне управління.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВЗАИМОСВЯЗИ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА И АРХЕТИПИКИ В ПУБЛИЧНОМ УПРАВЛЕНИИ

Аннотация. Определены современные тенденции, происходящие в обществе в целом и в публичном управлении под воздействием институциональных факторов и архетипов. Очерчен ход процессов модернизации и постмодернизации, проанализирована эволюция научных подходов. Предложено постмодернизацию рассматривать как процесс, обеспечивающий эволюционную трансформацию от традиционного к постмодернистскому обществу, которая обусловлена существующими архетипами и заключается в контекст институционализма, что определяет необходимость качественных преобразований в современном обществе. Исследовано влияние институционализма на общественные процессы во взаимосвязи с общественными архетипами: институты объединяет то, что они возникли в результате развития общества и воплощают традиции и обычаи, нормы поведения и преимущественные направления мыслей людей, то есть архетипные элементы. Определены институты в их многоаспектности, представлено, в связи с этим, архетипы по их разновидностям. Аргументировано, что институционализм является научной основой публичного управления. Выяснены особенности государственного управления и публичного администрирования, определена необходимость общественных трансформаций в направлении поддержки публичного управления. Определены модели взаимодействия и социальных сегментов, которые создают основания для солидаристического и гражданского общества, консорциев, конвиксий и правового социального государства. Обозначено, что модель публичного управления базируется на модели человека, и выяснилось, что в основе поведения человека формируются привычки, принципы поведения, которые имеют архетипную природу и закрепляются в виде институтов. Взаимосвязь институционализма и архетипики в публичном управлении создают основания для его действенности и позволяют его рассматривать как инструмент развития общества, который способен обеспечить диалог между властью, бизнесом и гражданином.

Ключевые слова: институционализм, архетипы, модернизация, публичное управление.

METHODOLOGICAL ASPECTS OF INTERCONNECTION BETWEEN INSTITUTIONALISM AND ARCHETYPES IN PUBLIC ADMINISTRATION

Annotation. The current trends in society as a whole and in public administration under the influence of institutional factors and archetypes are identified. The course of modernization and postmodernization processes is clarified, and the evolution of scientific approaches is analyzed. It is proposed to consider postmodernization as a process ensuring evolutionary transformation from tra-

ditional to postmodern society, which is due to existing archetypes and fits into the context of institutionalism that determines the need for qualitative transformations in modern society. The influence of institutionalism on social processes in relation to social archetypes is studied: institutions are united by the fact that they arose as a result of society development and embody traditions and customs, standards of behavior and prevailing ways of people's thoughts, that is, archetypal elements. The institutions are determined in their multidimensional nature, and therefore the archetypes by their varieties are presented. It is argued that institutionalism is the scientific basis of public administration. The features of state governance and public administration are clarified and a conclusion is made on the need for social transformations to support public administration. It is determined that there are several models of interaction and social segments that create grounds for solidary and civil society, consortia, convictions and legal social state. It is noted that public administration model is based on the human model, and it is found that human behavior is based on habits and principles of behavior that have an archetypal nature and are defined as institutions. The interconnection between institutionalism and archetypes in public administration creates grounds for its effectiveness and allows considering it as a tool for society development that is able to ensure a dialogue between government, business and citizens.

Keywords: institutionalism, archetypes, modernization, public administration.

Постановка проблеми. В сучасних умовах в Україні відбуваються процеси реформування. Особливе місце в них посідають перетворення державного управління в публічне адміністрування, запровадження демократичного урядування та реформа децентралізації. Стратегічні підходи до реформування державного управління із ієрархічною вертикаллю виконавчої влади, централізованими процедурами прийняття рішень обтяжені неспроможностями вирішити суперечності між демократичним урядуванням, прозорістю інформаційного суспільства та інерційністю, корупцією, що зацементувалося у викривлених архетипах та обмеженими пізнавальними можли-

востями бюрократії. Таким чином, слід забезпечувати трансформацію державного управління у публічне управління, що сприятиме подоланню протиріч та приділяти увагу інституціональному базису суспільства та архетипам, що зумовлює актуальність та своєчасність даної теми у період стрімких, динамічних перетворень, тобто сьогодення.

Суть проблеми полягає також у тому, що, утворившись та закріпившись у підсвідомості, архетипи можуть бути як такими, що сприяють, або є шкідливими для суспільного розвитку. Архетип може презентувати надмірний егоїзм, який межує із економічним егоцентризмом, спрямованим в протилежний бік від збе-

рігання спільного життєвого простору, справедливості, працездатності та ін. Найбільшої шкоди все це несе економічному розвитку та його інституційному забезпеченню. Проявляється він в руйнації дійсного публічного адміністрування, спрямованого на модернізацію, а саме — на безперервне осучаснення суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідники не припиняють досліджувати питання публічного адміністрування та архетипіки, визначають вплив архетипіки на суспільні процеси, пропонують дослідження зв'язків між інституціоналізмом, який пов'язують з модернізацією та архетипікою. Так, серед науковців зазначимо Е. Афоніна, Т. Плахтія, А. Колодій, Т. Бельську, А. Мартинова та ін. Проблема суспільних трансформацій вивчалась ученими-інституціоналістами, серед яких найбільш відомими є праці Д. Бромлі, Дж. Коммонса, Е. Острома, Д. Родріка та ін. Класичні праці, що описують модернізацію, належать О. Конту, Г. Спенсеру, М. Веберу, Е. Дюркгейму и Ф. Тьоннісу та ін. У більшості класичних концепцій модернізації акцент робиться на формуванні індустріального суспільства, а модернізація розглядається як процес, паралельний індустріалізації, тобто перетворення традиційного аграрного суспільства в індустріальне розглядається під кутому зору трансформації системи господарства, технічного озброєння й організації праці. Сучасна модернізація передбачає перехід до неоіндустріального та неознанневого, інформаційно-інтелектуального суспільства.

Все частіше науковці [1–4], оперуючи категоріями модернізація та постмодернізація, відводять увагу в бік від її змістовного навантаження, не зважають увагу на пануючі архетипи. Найчастіше дослідники погоджуються з тим, що не існує єдиного підходу до сприйняття постмодернізації, а безпосередньо вона розглядається через призму різних сценаріїв майбутнього суспільства та пов'язується з виникненням політично стабільної, правової демократичної держави з високотехнологічною економікою та розвинутою соціальною сферою, із архетипами, які пов'язані із традиційними цінностями [5]. Через це вважаємо, що постмодернізацію варто розглядати як таку, що має значний вплив на позиції України в світовому середовищі майбутнього.

Формулювання мети статті. У якості мети визначено обґрунтування методологічних аспектів взаємозв'язку інституціоналізму та архетипіки в публічному управлінні.

Виклад основного матеріалу. У циклі соціальних наук постмодернізація розглядається як процес, що забезпечує еволюційну трансформацію від традиційного до постмодернового суспільства, тобто забезпечує обґрунтування постмодернізації шляхом оперування до теорій еволюції суспільства.

Вже на початку ХХ ст. австрійський економіст Й. Шумпетер формулює теорію економічного розвитку [6]. Вчений акцентує увагу на відмінності між економічним зростанням і розвитком, фактично акцентуючи увагу на різницю архетипів. Насамперед, вона полягає в пріоритеті екстенсивного або інтенсивного

нарощування виробничих сил, ендеогенних або екзогенних чинників прогресу. Провідне значення у забезпеченні розвитку він віддає архетипу підприємницької ініціативи й конкуренції. Особливу актуальність проблема теоретичного обґрунтування економічного розвитку набуває в 50-ті рр., ХХ ст. у зв'язку зі здобуттям незалежності значною кількістю країн Азії й Африки.

Теорія великого поштовху презентує неминучість й необхідність зовнішньої економічної підтримки економічною зростання в країнах, що розвиваються. Вона знаходить теоретичне продовження у моделі зростання з двома дефіцитами. У відповідності до неї нестача внутрішніх ресурсів зумовлює неможливість значного інвестування у розвиток економіки. Як дефіцитні виділяються потоки внутрішніх інвестиційних ресурсів і дефіцит зовнішньої торгівлі. В результаті виникає залежність від зовнішніх інвесторів. Під розвитком розуміється подолання залежності від зовнішніх джерел фінансування та заміна імпортованих товарів вітчизняними [7]. З'являється потреба в підприємницькому архетипі.

У теорії дуалістичної економіки акцент ставиться не на зовнішні, а на внутрішні ресурси розвитку, тобто акцент робиться на архетип економії (економічного споживання) ресурсів. Природним стимулом розвитку економіки визнається різна ефективність традиційного та сучасного секторів економіки, що й сприяє привабливості для інвестицій останнього [8–9]. Оскільки прибутковість ресурсів, що спрямовується в новий індустріальний сектор економіки

вища, ніж у традиційному, сільськогосподарському сектору економіки (що спирається на консервативний архетип), в господарюючих суб'єктах з'являються стимули для відповідного перерозподілу цих ресурсів [10]. Особливий акцент теорія ставить на необхідності формування цінностей нового архетипу, властивих постіндустріальному суспільству. При цьому зростає роль публічного адміністрування.

Французькі вчені Р. Арон та А. Еллюаль запропонували у 60-ті рр. ХХ ст. концепцію єдиного індустріального суспільства, де стверджують що технічний прогрес модифікує не лише використання економічних законів, а й їх суть. Поступово відбувається подолання провідної ролі архетипу економічної власності, влада в суспільстві переходить до великих корпорацій, держава покликана сприяти подоланню значної диференціації доходів населення [11].

Економічні особливості суспільства, що формується після завершення індустріалізації, аналізуються Д. Беллом і Л. Тоффлером. Зокрема Д. Белл виділяє п'ять ознак постіндустріального суспільства: прийняття найважливіших рішень новою "Інтелектуальною елітою", домінування серед зайнятих професійних спеціалістів та техніків, перехід економіки від виробництва товарів до виробництва послуг, провідна роль теоретичного знання, орієнтація техніко-економічного середовища на контроль над технологією [10]. На арену виходить технократичний архетип.

Таким чином, дослідники [11], визначають існування чотирьох ета-

пів розвитку школи модернізації:

- 1) друга половина 1950-х — перша половина 1960-х рр. — період народження та стрімкого росту модернізаційних досліджень класичної версії;
- 2) кінець 1960-х — 1970-ті рр. — критичний період, протягом якого модернізаційна перспектива розвивалася під впливом критичного сприйняття модернізації з боку фундаторів теорій відставання (залежного розвитку), мікросистемного аналізу (І. Валерстайн), неомарксизму;
- 3) починаючи з 1980-х рр. спостерігається пост критичний період відродження модернізаційних досліджень, протягом якого з'являються “нові модернізаційні штудії” (за Е. Соу) — тенденції конвергенції шкіл модернізації, залежності та мікро системного аналізу;
- 4) кінець 1980-х — 1990-х рр. — становлення неомодернізаційного та постмодернізаційного аналізу в значному ступені під впливом грандіозних трансформацій в країнах Центрально-Восточної Європи та Євразії. Вважаємо, що у наш час розвиток школи модернізації проходить в межах 5 етапу, який характеризується стрімкою зміною стадій росту на макрорівні, тобто неоіндустріалізації (системній кризі передують соціально-економічна сталість у більшості економічно розвинених країн, а подолання кризи супроводжується загостренням протиріч у суспільстві, збільшенням соціальних трансформацій, зміною конфігурації суспільних матриць), що відповідає постмодернізаційному аналізу в посткризовий період. Цей період пов'язаний із розвитком національних держав та супроводжується зміною концепцій публічного

управління, що проявилось у появі наступних теорій:

- “належного” урядування;
- “демократичного урядування”;
- децентралізації;
- “нового публічного менеджменту”;
- “розумного регулювання”;
- “мережевого управління” та ін.

Слід зазначити, що поза уваги в процесі модернізації та постмодернізації залишились питання змін у системі публічного адміністрування. Більше того, періодично публічне адміністрування приходило до глибоких суперечностей із потребами розвитку країни. А основні проблеми охоплюють зосередження багатства в руках олігархів; уповільнення інновацій у сфері забезпечення безпеки людини; формування “псевдоеліти”, “фіктивної еліти”.

Загрозами для розвитку публічного управління, що зумовлені впливом різних факторів, є: скорочення масового попиту; обмеження мобільності; загроза нових хвиль пандемії; крах монетарного ринку; відсутність єдиного національного архетипу.

Зміни парадигми публічного управління в сучасний період часу пов'язана з тим, що ліберальні моделі виявляються неприйнятними. Більше того, кризові явища довели, що відмова держав від виконання своїх функцій призвела до глибокої суспільної кризи. Більшість населення звернулася за допомогою саме до органів публічної влади. Однак вони не в повній мірі виявилися готовими до цієї важливої місії. У зв'язку з цим визначення стратегії реформування публічного управління, перегляд його місії та поєднання цілей з суспіль-

ними архетипами стало одним із першочергових завдань держави.

В Україні для того щоб відбулась трансформація державного управління в публічне необхідно виконати декілька умов. В першу чергу це стосується формування інституційного забезпечення управління та опору на традиційні архетипи суспільства в якому фактично одночасно існує декілька моделей взаємодії та соціальних сегментів. До яких слід віднести солідаристичне суспільство та громадянське суспільство, консорції, конвіксії та правову соціальну державу. Такому симбіозу відповідає таке управління суспільними справами, яке б усувало неспроможності кожної зі складових. Для цього необхідний симбіоз суспільних інститутів та архетипів на основі традиційних, консервативних наративів.

Необхідною умовою економічного і соціального прогресу слід вважати приватну власність і вільне підприємництво, захищені законодавством. Однак, у центрі ліберальної концепції стояла “економічна людина”, а найважливішим методологічним положенням був індивідуалізм — аналіз дій ізольованого, раціонально дійового суб’єкта. Однак він себе дискредитував вибухом корупції.

Отже, для повноти і точності картин господарського розвитку науковці зобов’язані вивчати найрізноманітніші аспекти людської діяльності, по суті, усе, що впливає на життєдіяльність суспільства. З величезної кількості чинників особливо слід виділити позаекономічні: система права, і законодавства, політична і соціальна структура суспільства, суспільна психологія, які повною мі-

рою відображають глибинні архетипи. Це приводить до позаформального трактування суспільних процесів, що є найважливішою особливістю інституціоналізму. Такий підхід інституціоналістів істотно розширив предмет суспільної науки. З моменту свого виникнення інституціоналізм розвивався як опозиційний критичний напрям у науці, що вимагає реформування офіційної науки. Інститути слід вважати генетичним продовженням архетипів.

Прихильники концепції інституціоналізму від самого початку виступили з різкою критикою різних шкіл. Ця критика йшла за декількома напрямками. Перш за все, критичному перегляду було піддано традиційну для економічної науки модель “економічної людини”, відповідно до якої людина розглядалася як раціонально дійовий егоїст, який прагне досягнення свого матеріального інтересу. Інституціоналісти вважали таке пояснення поведінки людини дуже вузьким і широко використовували в своїх концепціях аналіз неекономічних чинників, що впливають на людину. Крім того, інституціоналісти виступили проти традиційного методологічного індивідуалізму, коли поведінкові закономірності виводилися з аналізу поведінки окремого, іноді навіть ізольованого, господарського суб’єкта. Вони підкреслювали, що людина живе в суспільстві і включена до різного роду колективних організацій та інститутів (профспілок, корпорацій, суспільних об’єднань, політичних партій тощо). Інституціоналісти тому прагнули розглядати діяльність людини в соціальному контексті, висуваючи на перший план

колективні дії людей, часто об'єднаних на рівні підсвідомості що важливо для архетипіки. "...Щоб перемогти стару теорію, недостатньо піддати руйнівній критиці її передумови або зібрати нові факти — треба запропонувати нову теорію" [12] — як писав Марк Блауг. Один із прихильників концепції інституціоналізму американський економіст Уолтон Гамільтон дав таке визначення: "інститути — це словесний символ для кращого позначення групи суспільних звичаїв. Вони означають переважний і постійний напрям думок, який став звичним для групи і перетворився для народу на звичай... інститути встановлюють межі та форми людської діяльності. Світ звичаїв і звичок, до якого ми пристосовуємо наше життя, є сплетенням і нерозривним життям інститутів" Indeed, Hamilton (1916: 863 n.) originally coined the very term 'institutional economics'. He announced its existence and defined its essential outlook at the annual meeting of the American Economic Association in December 1918 (Hamilton, 1919). Тут фактично він апелює до традиційних архетипів.

З цього визначення виходить, що інститути — це широке коло явищ суспільного життя, які можуть мати як формальний, так і неформальний характер та стосуються як економічного, так і не економічного аспектів життя людини. До поняття "інститут" можуть бути віднесені: держава і правова система, приватна власність і гроші, сім'я і церква, промислові корпорації, профспілки тощо. Усі ці інститути об'єднує те, що вони виникли в результаті розвитку суспільства і втілюють традиції та звичаї,

норми поведінки і переважні напрями думок людей. Інститути організують життя людей і накладають на нього обмеження, людина включена в систему інститутів і підкоряється їй. Тут ми знаходимо підґрунтя публічного управління, яке поєднує в собі дві складові. Перша — публічне управління базується на публічній владі, яка здебільшого є результатом взаємодії неформальних інститутів. Друга — публічне управління передбачає формалізацію взаємодії через демократичні процедури прийняття рішень та закріплення їх у регламентах.

Повертаючись до інституціоналізму, зазначимо, що по-перше, для інституціоналізму характерний так званий міждисциплінарний підхід, прагнення до інтеграції соціальних наук — соціології, соціальної психології, права, історії. Інакше кажучи, інституціоналізм — це не чиста економічна теорія, а дослідження, що проводяться на стику різних наук. По-друге, представники інституціоналізму здебільшого скептично ставилися до абстрактних теоретичних моделей і використання математичних методів в економічному аналізі. Вони виступали за широке використання емпіричних даних, фактичного і статистичного матеріалу. По-третє, інституціоналізм вносить в наукову теорію ідею мінливості суспільного життя і його розвитку, ідею поступової еволюції соціально-економічних інститутів. Публічне управління в цьому контексті створює трикутник із інститутами та державою.

Слід виділити основні методологічні принципи інституціоналізму,

загальні для всіх прихильників даного напрямку. Перший — принцип холізму, або міждисциплінарний підхід, пов'язаний із самим об'єктом дослідження інститутами, структурними і функціональними аспектами економічної системи як частини суспільного механізму. Така проблематика припускає розширення меж економічного аналізу за рахунок введення елементів інших соціальних дисциплін — соціології, політології, психології, права, етики та ін.

Другий проголошений інституціоналістами методологічний принцип принцип історизму — виражається у прагненні виявити рушійні сили і фактори розвитку, основні тенденції суспільної еволюції, а також обґрунтувати цілеспрямований вплив на перспективи суспільного розвитку.

Розглядаючи шляхи формування та еволюції різних суспільних інститутів, Т. Веблен, перш за все, формулює своєрідну модель людини, яка принципово відрізняється від моделі “економічної людини”, що переважає в економічній науці того часу [13]. В основі поведінки людини, лежать деякі природжені інстинкти, а також природні архетипи. Виділимо декілька основних архетипів: батьківський, тобто інстинкт збереження роду і самозбереження, інстинкт майстерності, що є “схильністю або нахилом до ефективних дій”, інстинкт порожньої цікавості, інстинкт заздрісного порівняння, інстинкт суперництва.

Отже, центральний пункт інституційної концепції, — це дихотомія публічного управління та архетипіки.

Інституційно-історичний метод проявляється в застосуванні в науці

публічного управління еволюційного підходу, оснований на дослідженні походження й розвитку суспільних інститутів. Еволюція управління суспільством є процесом природного відбору інститутів, змінюваних під дією, перш за все, соціально-психологічних чинників. Публічні інтереси та влада стають на верхівці.

Публічна влада — можливість особи, соціальної групи, інституту, організації провадити свою волю через певні засоби. Природу публічної влади нерідко визначають і через поняття волі, тобто через дію суб'єктів, носіїв політичної волі, що прагнуть оволодіти реальністю, підпорядкувати собі об'єктивне буття, активно формувати життєдіяльність суспільства.

Важливу роль відіграє публічний лідер — авторитетний член суспільства, особливий вплив якого дає йому змогу відігравати істотну роль у соціальних процесах. Публічний лідер — особа, здатна впливати на інших з метою інтеграції спільної діяльності, спрямованої на задоволення інтересів спільноти і орієнтується на пануючі архетипи.

Той чи інший соціальний інститут окремо виконує певну функцію, але внаслідок синергетичного ефекту набуває нових властивостей, таких як цілісність, збалансована рівновага, розподіл сфер і способів діяльності, єдність підходів до рішення завдань певного рівня, формування і застосування, правил, стандартів і нових цінностей. Все ще створює архетичне підґрунтя управління суспільством. Отже, за допомогою системи соціальних зв'язків — сплетіння ролей і соціальних статусів — поведінка

людей реалізується й утримується в певних суспільних нормах, тобто люди відтворюють типові зразки, втілюючи їх в публічному адмініструванні.

У демократичних суспільствах соціальні інститути діють на засадах сталої системи суспільних цінностей, мають коріння в архетипах, що часто закріплюються в конституціях, де визначаються повноваження основних інститутів політичної системи суспільства, установ соціального контролю й управління.

Серед науковців дотепер точаться дискусії щодо визначення поняття “соціальний інститут” [14]. Безперечно, в інституті публічного управління такі поняття, як закон, договір і доцільність — ціннісні категорії, проте в сучасну епоху вони не є достатньо міцною опорою стабільності і добробуту суспільства. Що пов’язане із апеляцією політтехнологів до архетипів.

У словнику з державного управління політичні цінності визначаються як “орієнтири й регулятори політичної свідомості, політичних відносин і політичної практики. У цілому політичні цінності мають подвійний буттєвий фундамент: з одного боку, вони виробляються в історичному досвіді людей, а з другого — втілюються й мають вияв як у позасуб’єктно існуючих станах політичної реальності (політичні явища, структури, процеси), так і в суб’єктних її формах (політичні орієнтації, ідентифікації, практики). У широкому розумінні політичні цінності можуть бути предметними (влада, безпека, демократія, справедливість тощо)” [14].

Таким чином, суперечності між публічним управлінням та державним управлінням стратегічно пов’язані із їх різною роллю у суспільних процесах. Завдяки взаємозв’язку інституціоналізму та архетипіки публічне управління набуває дієвості, розглядається як інструмент, що забезпечує розвиток суспільства, а формування суспільних інститутів, що апелюють до архетипів може забезпечити розв’язання різних суперечностей та забезпечити діалог між владою, бізнесом та громадянами, які мають право здійснювати публічну владу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На початку ХХ ст. сформувався напрям наукових досліджень, що одержав назву “інституціоналізм”, прихильники якого виступили з критикою методологічних основ неокласичної теорії. Головним об’єктом свого аналізу прихильники інституціоналізму вважали різного роду інститути, під яким вони розуміли широке коло явищ суспільного життя, в яких втілено традиції та звичаї, норми поведінки та переважні напрями думок людей. Інституціоналізм став науковою основою публічного управління. інституціоналізму з існуючими архетипами, стає підґрунтям для розвитку публічного адміністрування в умовах модернізації та постмодернізації.

Прихильників цього напрямку досліджень об’єднують загальні підходи досліджень: міждисциплінарний підхід, негативне ставлення до абстрактних методів аналізу, ідея поступової еволюції соціальних інститутів, визнання необхідності публічного управління як інструменту

розвитку в межах побудови діалогу між владою бізнесом та суспільством та акцентуалізація архетипної основи публічної влади. Ці інститути – інваріант стратегічного розвитку публічного управління засобом симбіозу інституціоналізму та архетипіки.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні стратегічних напрямів реформування публічного управління в Україні, а саме реформування інституту державної служби та місцевого самоврядування з урахуванням впливу суспільних архетипів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Bell D.* (1973). *The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting.* N.Y.: Basic Books.
2. *Berlie Jean A.,* ed. *Islam in China, Hui and Uyghurs: between modernization and sinicization* (Bangkok, White Lotus Press, 2004)
3. *Blokland Hans, and Nancy Smyth Van Weesep, eds* (2006). *Modernization and Its Political Consequences: Weber, Mannheim, and Schumpeter.*
4. *Chin Carol C.* (2011). *Modernity and National Identity in the United States and East Asia, 1895–1919* (Kent State University Press; 160.
5. *Афонін Е.* Архетипіка і публічне управління: стратегії сталого розвитку в умовах цивілізаційних зрушень / Е. Афонін, Т. Плахтій // *Український соціум.* 2019. № 2 (69). С. 142–151.
6. *Schumpeter J.* *A Theory of Economic Development* (Social Science Classics Series Book 46) [Print Replica] Kindle Edition by Joseph A Schumpeter (Author) Format: Kindle Edition. 320 p.
7. *Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Модуль 1. Світова система господарювання: навч.-практ. посібник.* К.: “Вид. дім “Професіонал”, 2008. 386 с.
8. *Амосов О. Ю.* Науковий досвід О. Г. Лібермана та капіталізація знань: сучасні реалії / О. Ю. Амосов, Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова // *Ліберманівські читання – 2009. Економічна спадщина та сучасні проблеми. Монографія / За заг. ред. В. С. Пономаренка, М. О. Кизима, О. Г. Зими.* Харків : ФООП Лібуркіна Л. М.; ВД “ІНЖЕК”, 2009. 296 с.
9. *Амосов О. Ю., Гавкалова Н. Л.* Модернізація в Україні: шлях в майбутнє // *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право.* Вип. 4. Т. 1. 2012. С. 16–21.
10. *Вехи экономической мысли. Т. 6. Международная экономика / Под общ. ред. А. Киреева.* М.: ТЕИС, 2006. 720 с.
11. *Гонтарева І. В.* Оцінювання системної ефективності функціонування і розвитку промислових підприємств: монографія. Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2011. 480 с.
12. *Blaug M.* (1997). *Economic theory in retrospect* (5th ed.). Cambridge New York: Cambridge University Press.
13. *Thorstein Veblen.* *The Theory of the Leisure Class // Social Stratification. Class, Race, and Gender in Sociological Perspective, 3rd edit., Ed.by David V. Grusky,* Westview Press. P. 862–870.
14. *Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна.* К. : НАДУ, 2010. 820 с.

REFERENCES

1. Bell D. (1973). *The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting*. N.Y.: Basic Books.
2. Berlie Jean A., ed. *Islam in China, Hui and Uyghurs: between modernization and sinicization* (Bangkok, White Lotus Press, 2004)
3. Blokland Hans, and Nancy Smyth Van Weesep, eds (2006). *Modernization and Its Political Consequences: Weber, Mannheim, and Schumpeter*.
4. Chin Carol C. (2011). *Modernity and National Identity in the United States and East Asia, 1895–1919* (Kent State University Press;160
5. Afonin E. & Plakhtiy T. (2019). Arkhetypika i publichne upravlinnya: stratehiyi staloho rozvytku v umovakh tsyvilizatsiynykh zrushen [Archetype and public administration: strategies of sustainable development in the conditions of civilizational shifts]. *Ukrayins'kyj sotsium – Ukrainian society*, 2 (69), 142–151.
6. Schumpeter J. *A Theory of Economic Development* (Social Science Classics Series Book 46) [Print Replica] Kindle Edition by Joseph A Schumpeter (Author) Format: Kindle Edition, 320.
7. (2008). *Mizhnarodna ekonomika: svitova ekonomika ta mizhnarodni ekonomichni vidnosyny. Modul' 1. Svitova systema hospodaryuvannya. [International economy: world economy and international economic relations. Module 1. World economic system]*. Kyiv: Professional [in Ukrainian].
8. Amosov O. Yu., Gavkalova N. L. & Markova N. S. (2009). *Naukovyy dosvid O. H. Libermana ta kapitalizatsiya znan': suchasni realiyi [Scientific experience of OG Lieberman and capitalization of knowledge: modern realities]*. Kharkiv: FOP Liburkina LM; “INZHEK” [in Ukrainian].
9. Amosov O. Yu. & Gavkalova N. L. (2012). *Modernizatsiya v Ukrayini: shlyakh v maybutny [Modernization in Ukraine: the way to the future]. Stratehiya rozvytku Ukrayiny. Ekonomika, sotsiologiya, pravo – Strategy of development of Ukraine. Economics, sociology, law*, 4(1), 16–21.
10. Kireeva A. (2006). *Vekhi ekonomicheskoy mysli. Mezhdunarodnaya ekonomika [Milestones of Economic Thought. International Economics]*. (Vols. 6). Moscow: TEIS [in Russian].
11. Gontareva I. V. (2011). *Otsinyuvannya systemnoyi efektyvnosti funktsionuvannya i rozvytku promyslovykh pidpryyemstv [Assessment of the systemic efficiency of functions and development of industrial enterprises]* Kharkiv: “INZHEK” [in Ukrainian].
12. Blaug M. (1997). *Economic theory in retrospect* (5th ed.). Cambridge New York: Cambridge University Press.
13. Thorstein Veblen. *The Theory of the Leisure Class. Social Stratification. Class, Race, and Gender in Sociological Perspective*, third edit., Ed.by David B. Grusky, Westview Press, 862–870.
14. Surmin Yu. P., Bakumenko V. D., Mikhnenko A. M. and others (2010). *Entsyklopedychnyy slovnyk z derzhavnoho upravlinnya [Encyclopedic dictionary of public administration]*. Kyiv: NADU [in Ukrainian].